

29.1.1976

1

Kalevankatu 6 00100 HELSINKI 10

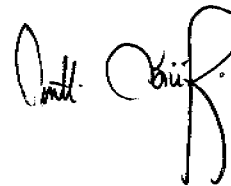
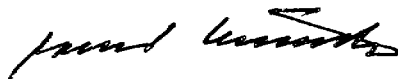
Puhelin 642 511

... Työeläkelaitoksille

ELÄKKEEN MAKSAMINEN MUULLE KUIN ELÄKKEEN SAAJALLE ITSELLEEN

Eläketurvakeskuksen yhteydessä toimivassa tulkintaryhmässä, jossa ovat edustettuina eläkelaitokset ja Eläketurvakeskus, on valmistettu yleiskirje, jonka Eläketurvakeskuksen hallitus on hyväksynyt. Asiasta aiemmin annettujen yleiskirjeiden korvaaminen tällä yleiskirjeellä on aiheutunut lainsäädännössä tapahtuneista muutoksista sekä osittain myös käytännön menetelytapojen muuttumisesta.

ELÄKETURVAKESKUS

29.1.1976

1

ELÄKKEEN MAKSAMINEN MUULLE KUIN ELÄKKEEN SAAJALLE ITSELLEEN

Johdanto

Eläketurvakeskuksen yleiskirjeen n:o 16/72 liitteenä olevassa muistiossa on annettu ohjeet eläkkeen maksamisesta muulle kuin eläkkeen saajalle itselleen. Tämän jälkeen on huoltoapulain (HAL) 34 §:n 1 momentti muutettu seuraavaan muotoon:

"Milloin henkilö saa huoltoapua laitoshoitona tai milloin huoltoapu on myönnetty joko kokonaan tai osittain ennakon luonteisena odotettavissa olevaa eläkettä, elinkorkoa, avustusta tai muuta jatkuvaa tai kertakaikkista tuloa tai saamista vastaan, on sosiaalilautakunnalla valta periä ja nostaa henkilölle tulevat edellä tarkoitettut tulot ja saamiset siltä ajalta kuin laitoshoido kestää tai ennakon luonteista huoltoapua on myönnetty sekä käyttää niitä hänen hoitoonsa ja huoltoapunsa korvaamiseen ottaen kuitenkin huomioon, mitä sellaisen suorituksen käyttämisestä ehkä muualla määrätään. Näistä varoista on pidettävä erillistä tiliä."

Tämä HAL:n muutos on tehnyt tarpeelliseksi TEL:n muutoksen, jonka mukaan takautuvasti maksettava eläke voidaan käyttää annetun huoltoavun korvaamiseen. Samassa yhteydessä on TEL:a muutettu siten, että omaiskäsité on sidottu HAL 3 §:ssä säädettyyn huoltovollisuuteen. Sosiaalilautakunta voi vaatia eläkkeen maksettavaksi itselleen, jos eläkkeen saajalle on annettu HAL 34 §:ssä tarkoitettua ennakon luonteista huoltoapua tai hän saa huoltoapua laitoshoitona.

Tapahtuneiden muutosten johdosta on nähty tarpeelliseksi koota ja ajanmukaistaa asiaa koskevat ohjeet. Tällä yleiskirjeellä kumotaan yleiskirje 16/72, yleiskirjeen 10/74 kohta 4 ja yleiskirje 23/74.

Yleiskirjettä laadittaessa on kuultu sosiaali- ja terveystieteiden ja sosiaalihuollon edustajia.

Tämän yleiskirjeen tarkoituksena on selostaa niitä poikkeustapauksia, joissa eläke maksetaan muulle kuin sen saajalle itselleen. Jossain määrin on myös käsitelty edustusvaltaa eläkkeen hakemismenettelyssä.

29.1.1976

2

Yleiskirjettä laadittaessa on pidetty lähtökohtana sitä, että eläkkeen maksaminen sen saajalle itselleen on turvattava mahdollisimman hyvin. Eläkkeen maksaminen muulle kuin saajalle itselleen on poikkeustapaus. Lisäksi tällaisissa tapauksissa ratkaisun täytyy olla hyvin perusteltavissa, sillä jos eläke on maksettu virheellisesti, se voidaan joutua suorittamaan kahteen kertaan.

Yleiskirje jakautuu neljään pääkohtaan:

- 1) eläkkeen maksaminen sosiaalilautakunnalle
- 2) eläkkeen maksaminen edunvalvojalle
- 3) eläkkeen maksaminen valtakirjalla
- 4) eläkkeen maksaminen ulosottoviranomaiselle.

1. Eläkkeen maksaminen sosiaalilautakunnalle

1.1. Yleistä

Sosiaalilautakunnalla on velvollisuus antaa vähäraisille ja varattomille apua heidän tarpeellisen elatuksensa ja hoitonsa turvaamiseksi. Niinpä sosiaalilautakunnalle on HAL 50 §:ssä annettu myös oikeus aina ilman erityistä valtuutusta hakea eläkettä sellaisen henkilön puolesta, joka saa jatkuvaa, todennäköisesti vähintään kolme kuukautta kestävää huoltoapua ja jonka asiat ovat vaarassa jäädä tarpeellista hoitoa vaille. Sosiaalilautakunnalla on oikeus ryhtyä tällaisen henkilön puolesta myös muihin etujen ja oikeuksien valvomiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin ilman erityistä valtuutusta.¹⁾ On kuitenkin muistettava, että tämä säännös oikeuttaa lautakunnan vain hakemaan eläkettä. Eläkkeen maksaminen lautakunnalle ei sitä vastoin ole tämän säännöksen perusteella mahdollista.

Myös itse eläkkeen maksamisen menettelyn kannalta sosiaalilautakunnan asema on hyvin keskeinen. Työeläkkeen maksamisesta sosiaalilautakunnalle on säännös TEL 19 a §:n 2 momentissa.

¹⁾ Samantyyppinen eläkkeen hakemiseen oikeuttava säännös lastenvalvojan osalta on avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain 15 §:ssä. Sen mukaan lastenvalvoja on erityisesti määräyksettä jokaisen, kunnassa pysyvästi oleskelevan, avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen uskottu mies, niin kauan kuin lapsella on oikeus saada elatusta. Lokakuun 1 päivänä 1976 tulee voimaan isyyslaki, jolla kumotaan mm. avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annettu laki.

29.1.1976

3

Tämän lisäksi eläkkeen maksamista suoraan sosiaalilautakunnalle käsitellään seuraavissa säännöksissä:

- laki päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huollosta 8 §
- huoltoapulaki 34 §
- lastensuojelulaki 40 §
- vajaamielislaki 25 §.

Myös kansaneläkelain (KEL) 43 ja 44 §:ssä sekä sairausvakuutuslain (SVL) 29 §:n 3 momentissa on säännökset näiden lakien mukaisten etuuksien maksamisesta sosiaalilautakunnalle. Kansaneläke- ja sairausvakuutussäännökset lähtevät siitä, että suoritettava etuus voidaan maksaa sosiaalilautakunnalle käytettäväksi etuuden saajan ja hänen omaistensa huoltoon, jos etuuden maksamista saajalle itselleen ei voida pitää tarkoitustaan vastaavana hänen elämäntapojensa vuoksi. KEL:n mukaan perusteena tulee lisäksi kysymykseen eläkkeen saajan mielentila, ruumiillinen tai henkinen heikkous tahi muu erityinen syy. KEL 43 §:n mukaan taas eläke voidaan maksaa lautakunnalle, jos eläkkeen saaja saa HAL:n mukaisesti laitoshoittoa, käytettäväksi hänen hoitokustannustensa korvaamiseen.

Valtion eläkejärjestelmässä TEL 19 a §:n 2 momenttia vastaavat säännökset ovat valtion eläkelain (VEL) 17 §:n 3 momentissa ja kunnallisessa eläkejärjestelmässä Kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännön 10 §:n 3 momentissa.

1.2. Lainmuutokset

1.2.1. TEL 19 a §:n 2 momentti

Syyskuun 1 päivään 1974 saakka TEL 19 a §:n 2 momentti edellytti, että eläke voitiin maksaa sosiaalilautakunnalle käytettäväksi eläkkeen saajan ja hänen omaistensa vastaista huoltoa varten.

TEL 19 a §:n 2 momentti muuttui 1.9.1974 lukien seuraavaan muotoon:

"Sosiaalilautakunnan hakemuksesta eläkelaitos voi päättää, että eläke tai osa siitä maksetaan lautakunnalle käytettäväksi eläkkeensaajan tai sellaisen henkilön huoltoon, jonka elatukseen eläkkeensaaja huoltoapulain (116/56) 3 §:n mukaan on velvollinen osallistumaan. Eläkkeen maksamisesta sosiaalilautakunnalle voidaan päättää myös siltä osin kuin sitä on suoritettava takautuvasti, mutta sosiaalilautakunta saa käyttää eläkettä jo annetun huoltoavun korvaamiseen vain siinä tapauksessa, että on kysymys huoltoapulain 34 §:ssä tarkoitettusta ennakosta."

29.1.1976

4

Säännöstä sovellettaessa voidaan lähteä siitä, että mikäli edellä mainituissa, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huollosta annetun lain 8 §:ssä, HAL 34 §:ssä, lastensuojelulain 40 §:ssä tai vajaa-mielislain 25 §:ssä asetetut vaatimukset eläkkeen maksamiseksi sosiaalilautakunnalle täyttyvät, myös TEL 19 a §:n 2 momentin asettamat edellytykset eläkkeen maksamiseksi lautakunnalle on katsottava olevan olemassa.

HAL 34 §:n osalta on todettava, että siinä edellytetään henkilön saavan huoltoapua laitoshoidona. Laitoshoidolla tarkoitetaan yhtä hyvin julkisyhteisöjen kuin yksityistenkin ylläpitämissä hoitolaitoksissa annettua hoitoa. Yksityisissä hoitolaitoksissa huoltoavun antaminen tapahtuu yleensä sosiaalilautakunnan maksusitoumuksen muodossa.

Sanotut tapaukset muodostavat kuitenkin vain erään ryhmän, johon TEL 19 a §:n 2 momenttia voidaan soveltaa. Näiden tapausten lisäksi saattaa käytännössä esiintyä muitakin tilanteita, jolloin eläkkeen tai sen osan maksaminen sosiaalilautakunnalle on perusteltua.

TEL 19 a §:n 2 momentin soveltaminen ei edellytä, että eläkkeen saaja saa huoltoapua tai muuta toimeentuloturvaa. Sitä vastoin vaaditaan, että eläke käytetään eläkkeen saajan tai sellaisen henkilön huoltoon, jonka elatukseen eläkkeen saaja on velvollinen osallistumaan. Näin ollen näköpiirissä oleva toimeentulon vaarantuminen on riittävä syy eläkkeen maksamiseksi sosiaalilautakunnalle. Toisin sanoen eläkkeen maksaminen lautakunnalle ei edellytä, että asianomainen todella jo saa huoltoapua sosiaalilautakunnalta, vaan riittävänä on pidettävä, että hänen elämäntapansa ja olosuhteensa on havaittu toimeentuloa vaarantaviksi. Tällaisia toimeentuloa vaarantavia tekijöitä on esimerkinomaisesti lueteitu KEL 44 §:ssä.

Edellä mainituissa tapauksissa on kuitenkin vaadittava, että eläkkeen saajan elämäntavat tms. ovat selvästi sellaiset, että eläkkeen maksamista hänelle ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Sosiaalilautakunnalla on tästä näyttövelvollisuus. On vaadittava, että huollon vaarantumisesta voidaan ainakin elämäntapaperusteen osalta perustella myös esim. aikaisemmillä elatusmaksujen laiminlyönneillä, yhteiskunnan huollettavaksi joutumisella tai muulla aikaisemmalla tapahtumalla. On nimittäin muistettava, että eläke kuuluu eläkkeen saajalle itselleen ja vain poikkeustapauksessa, kun eläkkeen saajan elämäntavat ovat huomattavasti poikkeavat ja niistä kiistatta aiheutuu eläkkeen saajan tai hänen huollettavanaan olevien henkilöiden huollon vaarantuminen, eläke voidaan

29.1.1976

5

maksaa lautakunnalle. Voidaan myös katsoa, että jos eläkkeen saajalla ei ole huollettavia omaisia, TEL 19 a §:n soveltaminen edellyttää vielä perustellumpaa näyttöä kuin huoltavan eläkkeen saajan osalta. Jos eläkkeen saajan ja niiden henkilöiden, joihin nähden hän on huoltovelvollinen, huolto vaarantuu pelkästään eläkkeen pienuuden vuoksi, ei edellytyksiä eläkkeen maksamiseksi sosiaalilautakunnalle ole.

Eläkelaitoksen ei välttämättä tarvitse maksaa sosiaalilautakunnalle koko eläkettä, vaan lautakunnalle voidaan maksaa vain osa siitä. Sellaisissa tapauksissa, joissa eläkkeensaaja on tuomittu maksamaan elatusapua, on huomattava, ettei eläkettä saa maksaa sosiaalilautakunnalle enempää kuin sen elatusavun määrän, mitä eläkkeensaaja kulloinkin on tuomion perusteella velvollinen maksamaan (vertaa kohta 4.3.).

1.2.2. Huoltovelvollisuus

Muutetussa TEL 19 a §:ssä omainen on korvattu "henkilöllä, jonka elatukseen eläkkeensaaja huoltapuolain 3 §:n mukaan on velvollinen osallistumaan. Elatusvelvollisuus on aviopuolison, omiin lapsiin, ottolapsiin ja puolisoiden yhdessä huolehtimiin aviopuolison lapsiin ja ottolapsiin nähden siinä laajuudessa kuin avioliittolaissa ja ottolapsista annetussa laissa on säädetty. Miehellä elatusvelvollisuus on lisäksi avioliiton ulkopuolella syntyneeseen lapseen ja tämän äitiin nähden, jos mies on asianmukaisesti sitoutunut tai oikeuden päätöksellä velvoitettu antamaan heille elatusapua.

Avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen äidin osalta elatusvelvollisuus on neljän kuukauden ajalta ennen ja yhdeksän kuukauden ajalta jälkeen synnytyksen. Edellisessä kappaleessa tarkoitettujen lasten osalta elatusvelvollisuus kestää HAL 3 §:n mukaan siihen saakka, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Isyyslain kanssa samaan aikaan (1.10.1976) voimaan tulevan lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusvelvollisuus kestää lapsen osalta niinikään 18 ikävuoteen, kun se siihen saakka voimassa olevan avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain mukaan on 17 vuotta.

Isyyslain mukaan avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyys voidaan vahvistaa vain tunnustamalla tai tuomioistuimen päätöksellä. Kun miehen isyys avioliiton ulkopuolella syntyneeseen lapseen nähden on vahvistettu lainvoiman saaneella tuomiolla isyyslain mukaisesti, on lapsen oikeudellisesta asemasta voimassa, mitä tunnustetusta lapsesta on säädetty. Isyyden enempää kuin elatusvelvollisuudenkaan vahvistaminen ei ole mahdollista sellaisella sopimuksella kuin avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain 11 §:ssä tarkoitetaan.

29.1.1976

6

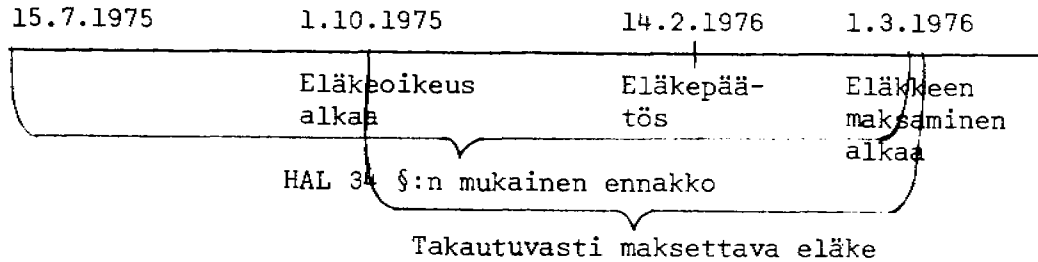
1.2.3. HAL 34 §:n mukainen ennakko

Aikaisemmin laki edellytti, että eläke voitiin maksaa sosiaalilautakunnalle vain vastaista huoltoa varten. Lainmuutoksen johdosta eläkkeen maksaminen sosiaalilautakunnalle on mahdollista myös jo annetun huoltoavun korvaamista varten silloin, kun on kysymys HAL 34 §:ssä tarkoitettusta ennakosta.

1.2.4. Eläkkeen takautuvan osan maksaminen

Aikaisempaa TEL 19 a §:n 2 momenttia on sovellettu siten, ettei eläkkeen takautuvaa osaa voida lainkaan suorittaa sosiaalilautakunnalle. Koska ei ole perusteltua pitää eläkkeen takautuvaa suoritusta eri asemassa, on lakiin otettu maininta siitä, että eläke myös tältä osin voidaan maksaa sosiaalilautakunnalle.

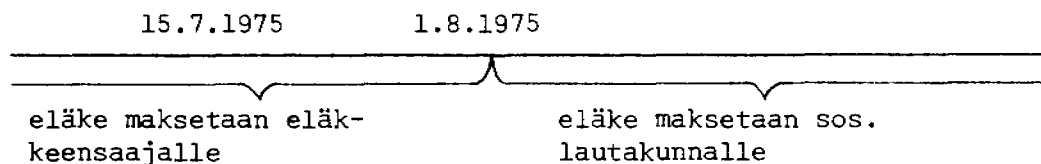
Syyskuun 1 päivänä 1974 voimaan tullutta tilannetta kuvaavat seuraavat esimerkit:

Esimerkki 1.

Tässä tapauksessa eläke voidaan maksaa sosiaalilautakunnalle 1.10.1975 alkaen 1.3.1976 saakka.

Esimerkki 2.

Sos.ltk:n hakemus tehty

Koska tässä tapauksessa eläkettä on jo maksettu eläkkeen saajalle itselleen, voidaan eläke maksaa sosiaalilautakunnalle vasta seuraavasta mahdollisesta eläk-

29.1.1976

7

keen maksupäivästä lukien, kuitenkin aikaisintaan sosiaalilautakunnan hakemuksen tekemistä seuraavan kuukauden alusta lähtien, koska muuten eläkettä jouduttaisiin maksamaan kahteen kertaan, sekä eläkkeen saajalle itselleen että sosiaalilautakunnalle.

1.3. Eläkkeen lapsikorotuksen maksaminen sosiaalilautakunnalle

Lapsikorotus ei ole luonteeltaan mikään lapselle maksettava erillinen eläke, vaan osa eläkkeen saajan eläkettä. Jos sosiaalilautakunta kuitenkin TEL 19 a §:n perusteella pyytää vain lapsikorotuksen osuutta eläkkeestä, voidaan se erottaa eläkkeestä sosiaalilautakunnalle, koska lautakunnalla on oikeus rajoittaa pyyntönsä koskemaan vain eläkkeen osaa. Jos pyynnön rajoittuminen vain lapsikorotuksen osuuteen kuitenkin ilmeisesti johtuu sosiaalilautakunnan väärinkäsityksestä, olisi eläkelaitoksen informoitava lautakuntaa korotuksen luonteesta.

Ennen lapsikorotuksen maksamista sosiaalilautakunnalle suoritetaan veronpidätys eläkkeen bruttomäärästä. Sen jälkeen ositetaan eläke ja lapsikorotuksen osuus maksetaan sosiaalilautakunnalle. Lautakunnalle ei kuitenkaan saa maksaa eläkettä enempää kuin mitä se on pyytänyt.

On siis huomattava, että lapsikorotus voidaan maksaa sosiaalilautakunnalle samoilla edellytyksillä kuin muukin osa eläkkeestä. Jos näitä edellytyksiä ei ole olemassa, ei lapsikorotusta saa maksaa sosiaalilautakunnalle TEL 19 a §:n perusteella.

1.4. Sosiaalilautakunnan hakemus

Edellä mainitut säännökset edellyttävät, että sosiaalilautakunta tekee aloitteen eläkkeen maksamiseksi lautakunnalle. Hakemuksessa on oltava sosiaalilautakunnan allekirjoitus.

Laissa sosiaalihuollon hallinnosta sosiaalilautakunta jaetaan yleiseen osastoon ja huolto-osastoon. Laissa on kuitenkin jätetty mahdollisuus sosiaaliohjesäännöllä määrätä sosiaalihuollon tehtävien suorittamisesta toisinkin esim. erillisten lautakuntien avulla. Esim. Helsingissä ja Turussa on olemassa myös lastensuojelulautakunta. Vaikka erillinen lastensuojelulautakunta hoitaakin vain osaa sosiaalilautakunnan tehtävistä, on lastensuojelulautakunta rinnastettava sosiaalilautakuntaan TEL 19 a §:n 2 momenttia sovellettaessa. Eräissä pienemmissä kunnissa sosiaalilautakunnan tehtäviä hoitaa kunnallishallitus.

29.1.1976

8

Sosiaalilautakunnan hakemukselle ei ole säädetty määrämöotoa, mutta luonnollista on, että hakemus on perusteltava. Hakemuksesta tulisi mahdollisimman yksilöityinä ilmetä yleensä ainakin seuraavat tiedot:

- eläkkeen saajan henkilötiedot
- minkä vuoksi ja minkä säännöksen perusteella sosiaalilautakunta hakee eläkettä itselleen
- miltä ajalta sosiaalilautakunta hakee eläkettä itselleen
- mihin eläke on tarkoitus käyttää
- minkä suuruisen summan sosiaalilautakunta suunnitteen arvioi tarvitsevana a.c. käyttökohteeseen
- mille ajalle mahdollisesti maksettu HAL 34 §:n mukainen ennakko kohdistuu.

Jos elatusapu on vahvistettu tuomiolla, on hakemukseen lisäksi liitettävä jäljennös tuomioistuimen päätöksestä. Mikäli elatusavusta on tehty sopimus, tulisi hakemukseen liittää sopimusjäljennös.

1.4.1. Eläkkeen saajan kuuleminen

Ennen päätöksen antamista on eläkkeen saajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Käytännöllisimmän tämä toteutetaan siten, että eläkkeen saajalle lähetetään valokopiot asiakirjoista, joissa maksamista sosiaalilautakunnalle esitetään, ja pyydetään tätä määrääjässä antamaan vastineensa. Samalla huomautetaan, että tämän jälkeen asia ratkaistaan, vaikka vastinetta ei eläkelaitokselle toimitettaisikaan.

Eräissä tapauksissa sosiaalilautakunnalla on kuitenkin suoraan lainsäädännöksen perusteella valta periä ja nostaa henkilön eläkkeet. Nämä säännökset ovat seuraavat:

- laki päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huollosta 8 §
- huoltoapulaki 34 §:n 1 momentti
- lastensuojelulaki 40 §:n 1 momentti
- vajaamielislaki 25 §:n 2 momentti

1.4.2. Päätöksen antaminen

Eläkettä myönnettäessä eläkepäätöksessä on aina todettava, kenelle eläke myönnetään ja miten eläkkeen

29.1.1976

9

maksu tapahtuu. Pääsääntönä tällöin luonnollisesti on, että eläke maksetaan sille henkilölle, jolle se on myönnetty. Erityisten lainsäännösten perusteella eläke tai osa siitä voidaan kuitenkin joutua maksamaan, kuten edellä on selostettu, muulle kuin eläkkeen saajalle. Näin voidaan päättää heti eläkettä myönnettäessä. Niin ikään tällainen päätös voidaan tehdä myöhemminkin. Eläke voidaan kuitenkin maksaa sosiaalilautakunnalle aikaisintaan sosiaalilautakunnan hakemusta seuraavan kuukauden alusta lukien.

Sosiaalilautakunnan hakemuksen johdosta eläkelaitoksen on aina annettava valitusosoituksella varustettu päätös, joka toimitetaan sekä sosiaalilautakunnalle että eläkkeen saajalle. Päätöksestä tulee ilmetä ne lainkohdat, joihin päätös perustuu. Niissä tapauksissa, joissa on kysymys HAL 34 §:n tarkoittamasta ennakosta, on tämä todettava päätöksessä.

Jos muutoksenhakuaste muuttaa eläkkeen maksamista koskevaa päätöstä, voi muutos koskea vain aikaa muutoksenhakuasteen antamasta päätöksestä eteenpäin, koska TEL 21 §:n 6 momentin mukaan eläkelaitoksen päätöstä on noudatettava niin kauan, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

2. Eläkkeen maksaminen edunvalvojalle

Edunvalvojasäännös on TEL 19 b §:ssä, joka jakaantuu kahteen momenttiin. Ensimmäinen momentti koskee vain eläkkeen hakemista ja toinen eläkkeen maksamista. Säännöksen sisältö on seuraava:

Jos eläkkeen hakija on alaikäinen taikka jos hän sairauden tai muun syyn takia ei pysty itse hakemaan eläkettä ja jos hänellä ei ole holhoojaa tai tätä tarkoitusta varten määrättyä uskottua miestä, eläkelaitoksen hyväksymä hakijan lähiomainen tai muu henkilö, joka pääasiallisesti on huolehtinut hänestä, voi edunvalvojana käyttää hänen puhevaltaansa tämän lain mukaista eläkettä koskevassa asiassa. Henkilö, joka on täyttänyt 18 vuotta, voi myös, jollei erityistä estettä ole, itse tehdä eläkettään koskevan hakemuksen.

Edellä 1 momentissa säädetyin edellytyksin eläkelaitos voi myös suorittaa eläkkeen sen saajan lähiomaiselle tai muulle henkilölle taikka 18 vuotta täyttäneelle alaikäiselle eläkkeen saajalle itselleen.

29.1.1976

10

VEL ja KVTEL eivät sisällä TEL 19 b §:ä vastaavaa säännöstä. Sitä vastoin VPEL 17 § on vastaavanlainen kuin TEL 19 b §.

On katsottu, että ensimmäistä momenttia olisi tulkitettava laajasti, jotta muodolliset seikat eivät yleensä estäisi hakemuksen vireillepanoa. Tämä merkitsee muun muassa sitä, että eläkelaitoksen ei yleensä tarvitse vaatia sairaudesta tai muusta syystä, kuten ulkomaanmatkasta, erityistä näyttöä, vaan edunvalvojan ilmoitus asiasta riittää. Paitsi eläkkeen hakemisen estettä puhevallan käyttäjän on ilmoitettava, millä perusteella hän puhevaltaa käyttää eli toimii edunvalvojana. Kun poikkeustapauksissa tarvitaan lisätietoja, hankkii eläkelaitos ne sopivimmaksi katsomallaan tavalla.

Lainkohdan tarkoittamana omaisena on pidettävä paitsi aviopuolisoa ja suoraan ylenevässä ja alenevassa polvessa olevia sukulaisia aviopuolisoineen, myös sisarusia ja näiden aviopuolisoita.

Säännöksen toinen momentti käsittelee eläkkeen maksamista. Asian luonteesta seuraa, että eläkelaitoksen on hyväksyessään edunvalvojan eläkkeen nostajaksi noudatettava suurempaa varovaisuutta kuin hyväksyessään hänet eläkkeen hakijaksi. Eläkelaitoksen on epäselvissä tapauksissa hyvä ennen eläkkeen maksamista ottaa yhteyttä sosiaalilautakuntaan saadakseen tarkemman kuvan tosiasiallisista olosuhteista.

3. Eläkkeen suorittaminen valtakirjalla

TEL 19 a §:n 1 momentti kieltää eläkkeen siirtämisen toiselle ilman eläkelaitoksen suostumusta ja mainitsee lisäksi, että eläkkeen panttaamista tarkoittava sopimus on mitätön. Valtuutus ei tarkoita samaa asiaa kuin eläkkeen siirtäminen tai panttaaminen. Ne liittyvät kuitenkin toisiinsa niin läheisesti, että valtuutuksen ehdoton ja yleinen hyväksyminen saattaisi johtaa myös siirron ja panttauksen yleiseen hyväksymiseen ilman eläkelaitoksen varsinaista suostumusta. Näin ollen eläkkeen maksamiseen valtuutetulle tulisi suhtautua varoen. Pääsääntöisesti voidaankin menettellä nykyisen käytännön mukaisesti t.s. eläke maksetaan saajan nimellä pankkiin tai postiin. Valtakirjan hyväksyminen olisi sitten pankin ja postin asiana. Jos eläkkeen saajalle maksetaan muualta kuin a.o. eläkelaitoksesta eläkettä vapaaehtoisena lisäetuna, eläkkeen saaja saattaa valtakirjan antamisella pyrkiä siihen, että hänen koko eläkkeensä maksetaan samasta paikasta. Tällaisessa tapauksessa valtakirja voidaan hyväksyä.

29.1.1976

11

Yleensä ei eläkelaitoksen kuitenkaan pitäisi maksaa eläkettä suoraan valtakirjan esittäjälle. Niinpä toistaiseksi voimassa olevaa valtakirjaa ei ole hyväksyttävä, koska eläkkeen saaja on saattanut valtakirjan antamisen jälkeen esim. kuolla. Kertavalta-kirja sitä vastoin voidaan poikkeuksellisesti hyväksyä esim. kiireellisissä tapauksissa. Edelleen silloin, kun työnantaja on maksanut työntekijälle sairausajan palkkaa ja työntekijälle sittemmin myönnettään takautuvasti samalta ajalta eläke, voidaan eläke sairausajan palkkaa vastaavalta ajalta maksaa valtakirjaa vastaan työnantajalle.

Yleiskirjeessä 16/72 on todettu, että eläkelaitos voi maksaa eläkkeen takautuvan osan työnantajalle ilman erillistä valtuutustakin siinä tapauksessa, että ko. työntekijään sovellettavassa työehtosopimuksessa on tähän velvoittava määräys. Eläkelautakunta on kuitenkin 29.5.1973 antamassaan päätöksessä katsonut, ettei tämä ole mahdollista. Vakuutusosoikeus ei ole ottanut asiaan kantaa.

4. Eläkkeen ulosmittaaminen

4.1. Ulosottoviranomainen

Ulosmittaustoimien oikeellisuudesta vastaavat ulosottoviranomaiset. Eläkelaitoksen asiana ei ole puuttua siihen, onko ulosmittaus lainmukainen. Jos ulosmittaus vaikuttaa selvästi lainvastaiselta, eläkelaitoksen olisi huomautettava asiasta ulosottoviranomaiselle. Mikäli ulosottoviranomainen huomautuksesta huolimatta pysyy kannassaan, eläkelaitoksen on maksettava eläke ulosottoviranomaisen ohjeiden mukaisesti.

Ulosmittaus tapahtuu lain mukaan paikkakunnalla, jossa eläkkeensaaja asuu eikä siellä missä eläkelaitos toimii. Tästä syystä asiakirjoissa on eläkkeensaajan kotipaikan ulosottoviranomaisen nimi. Käytännön toimenpiteistä huolehtii kuitenkin yleensä eläkelaitoksen sijaintipaikan ulosottomies hänelle tehdyn virka-apupyynnön nojalla. Tämä tapahtuu siten, että ulosottomies pyytää maksukiellon tiedoksi eläkelaitoksen sijaitsemispaikkakunnan ulosottoviranomaisilta. Nämä eivät voi tutkia maksukiellon lainmukaisuutta, vaan toimivat pelkästään saamansa virka-apupyynnön mukaisesti tiedon välittävänä osapuolena.

29.1.1976

12

4.2. Mitä eläkkeestä voidaan ulosmitata

TEL 19 a §:n 1 momentissa kielletään eläkkeen ulosmittaaminen. Niinikään ulosottolain 4 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan eläkettä ei saa ulosmitata. Saman luvun 7 b §:ssä on kuitenkin mainittu, ettei 7 §:n 1 momentin säännöksiä sovelleta puolisolle tai lapselle taikka avioliiton ulkopuolella syntyneelle lapselle tahi vahingonkorvauksena lapselle maksettavaa elatusapua ulosotettaessa. Tällöin ei myöskään sovelleta ulosottolain 4 luvun 6 §:n 1 momentin säännöstä, jonka mukaan velallisen palkasta on jätettävä ulosmittaamatta vähintään kaksi kolmasosaa siitä, mitä palkasta tulee ulosmittauksen ja seuraavan palkanmaksupäivän väliselle ajalle. Ulosmittaamatta jätettävän eläkkeen osa voidaan siis tässä tapauksessa määrätä kahta kolmasosaa pienemmäksi.

4.3. Ulosmittaamatta jätettävä osa

Kun ulosmittaus toimitetaan eläkkeestä, joka maksetaan tietyin väliajoin, on kuitenkin aina jätettävä ulosmittaamatta vähintään tietty asetuksella määrätty osa. Asetuksessa ulosmittaamatta jätettävästä palkan määrästä tämän osan suuruus on määrätty sen mukaan kuinka paljon velallisen on katsottava seuraavaan palkanmaksupäivään asti tarvitsevan itsensä ja puolisonsa sekä hänen elatuksensa varassa olevien omien ja puolisonsa lasten ja ottolasten elatukseen. Vuonna 1976 tämä määrä on velallisen omalta osalta 14,90 markkaa ja kunkin edellä mainitun omaisen osalta 6,10 markkaa päivää kohti. Näitä määriä korotetaan, milloin velallinen asuu ensimmäiseen kalleusryhmään kuuluvaksi määrätyllä paikkakunnalla, 30 prosentilla, sekä toiseen kalleusryhmään kuuluvalla paikkakunnalla, 20 prosentilla. Nämä määrät on sidottu elinkustannusindeksiin. Edellä mainitut markkamäärät on ilmoitettava vuosittain marraskuun aikana asetuskokoelmassa julkaistavalla päätöksellä. Tällöin mahdollisesti tehtävät muutokset toteutetaan aina seuraavan kalenterivuoden alusta lukien.

Eläkkeen maksukautta vastaavan elatuksen määrä saadaan siis ulosmitata, vaikka se ylittäisikin 1/3 eläkkeen määrästä. Helsingin hovioikeuden kannan mukaan eläkkeestä ulosmitattava määrä ei saa ylittää kuukausittaisen elatusavun määrää, eikä erääntyneitä elatusapuja voida ulosmitata eläkkeestä. Turun hovioikeus sitä vastoin on äskettäin antamassaan päätöksessä katsonut, että myös jo erääntyneitä elatusapua varten voidaan eläkettä ulosmitata. Näin ollen asia on tulkinnanvarainen. Lokakuun 1 päivänä 1976

29.1.1976

13

tulee kuitenkin voimaan lainmuutos, jolla ulosottolain 4 luvun 6 §:än lisään uusi 4 momentti. Sen mukaan ulosmittausta palkasta ei saa toimittaa lapselle, avioliiton ulkopuolella syntyneelle lapselle tai vahingonkorvauksena lapselle maksettavan elatusavun perimiseksi, jonka erääntymisestä on kulunut enemmän kuin kolme vuotta.

4.4. Ulosmittaus avioliittolain perusteella

Avioliittolain 108 §:n mukaan voidaan puolison, joka on laiminlyönyt velvollisuutensa antaa varoja toisen puolison käytettäväksi tai tämän ja lasten elatukseen, palkasta eräin edellytyksin määrätä määräosa suoritettavaksi toiselle puolisolle. Määräyksen antaa ulosottomies ja hänen määräyksensä katsotaan ulosmittaukseksi. Lain 113 §:n mukaan palkanpidätystä koskevia säännöksiä on sovellettava myös puolisolle maksettavaan eläkkeeseen. Vastaavanlaiset säännökset on myös avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista annetun lain 29 ja 34 §:ssä. Näihinkin säännöksiin tulee muutokset 1.10.1976 lukien.